

YOSHLAR BILISH FAOLLIGINI TARAQQIYOTIDA TA'LIMNING O'ZIGA XOSLIGI

*Tashboltayeva Nodira Ibroximjonovna
FarDU Psixologiya kafedrası o'qituvchisi*

Annotatsiya: faoliyat jarayonida shaxs taraqqiy etib boradi. Aqliy rivojlanishda shaxsning individualligi ham ahamiyat kasb etadi. Muammoli vaziyatlarda mustaqil tafakkur yuritish muhimdir.

Kalit so'zlar: aql taraqqiyoti, shaxs, ta'lim jarayoni, individual xususiyatlar, ijodiylik, zamonaviy kadrlar

ОСОБЕННОСТИ ОБРАЗОВАНИЯ В РАЗВИТИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МОЛОДЕЖИ

*Tashboltayeva Nodira Ibroximjonovna
Преподаватель кафедры психологии ФарДУ*

Аннотация: в процессе деятельности человек прогрессирует. Индивидуальность также важна в умственном развитии. Важно самостоятельно мыслить в проблемных ситуациях.

Ключевые слова: психическое развитие, личность, образовательный процесс, индивидуальные особенности, креативность, современные кадры.

THE CHARACTERISTICS OF EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE ACTIVITY OF YOUTH

*Tashboltayeva Nodira Ibroximjonovna
Teacher of the Department of Psychology of FarDU*

Abstract: in the process of activity, the person progresses. Individuality is also important in mental development. It is important to think independently in problematic situations.

Key words: mental development, personality, educational process, individual characteristics, creativity, modern personnel.

O'quvchi va talabalarning rivojlanishida o'quv jarayonlarining ahamiyati va ta'siri beqiyos kattadir. Bilimlarni o'zlashtirish ularning tafakkurini o'stiradi, ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishning asosiy vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Mustaqil O'zbekiston bugungi kunga kelib jahonga o'z nomini tanitdi. Iqtisodiy-siyosiy jihatdan yuksaldi. Ayniqsa mahsulot ishlab chiqarish oshdi, hamkorlikdagi korxonalar kuchaydi. O'zbekiston dunyoning katta bozoriga shaxdam qadam tashladi. Shu bilan birga O'zbekistonning rivojlangan mamlakatlar qatoridan o'rin olishida bugun va kelajak uchun zarur bo'lgan zamonaviy kadrlarga ham ehtiyoj sezila bordi.

Ta'lim jarayonida ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalanish mashg'ulotlarni rang-barang, qiziqarli tashkil etish bilan birga talabalarning fikrlash doirasini, tafakkurini kengaytiradi, o'rgatilayotgan materialni yaxshi o'zlashtirish imkonini beradi.

Tafakkur qilish idrok qilinayotgan voqea va hodisalarni baholosh, aql

yordamida ish yuritishni talab etadi. Fikrning paydo bo'lishi o'quvchida chuqurroq bilimga extiyojni hosil qiladi, bu esa o'z navbatida shaxsni faollashtiradi, motivlar, iroda va aqliy harakatlarning birligini ta'minlaydi, ya'ni shaxs mustaqil ravishda o'z-o'zini boshqarishga undovchi va bajaruvchi omillari birligini ta'minlaydi.

Agar inson tomonidan muayyan vaqt ichida ma'lum soha uchun qimmatli va yangi fikrlar, g'oyalar, tavsiyanomalar yaratilgan hamda nazariy va amaliy vazifalar hal qilingan bo'lsa, bunday kishining tafakkuri sermahsul tafakkur deb ataladi.

Shaxs xayotiy tajribalari ortib borgan sari fikrlash tarzi xam shunga qarab o'zgarib boradi. Talabalar mashg'ulot mobaynida pedagogik texnologiyalarni qo'llash jarayonida o'zlaridagi o'rganilayotgan materialga oid mavjud fikrlarni aytish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bundan tashqari turli xil trening mashg'ulotlari, o'yin, baxs-munozara, breyshtorming kabi usullardan ham foydalanish o'rganilayotgan materialni esda saqlab qolish uchun muhimdir. Psixologiya fanida hamkorlikning quyidagi shakllari mavjud:

1) faoliyatga kirish; 2) mutaqil harakatlar (o'qituvchi bilan talaba hamkorlikda bajaradi); 3) o'qituvchi harakatni boshlab beradi va unga talabani jalb etadi; 4) taqlid harakatlari (o'qituvchidan ibrat olgan talaba ana shu namuna asosida harakat qiladi); 5) madad harakatlari (o'qituvchi talabaga oraliq maqsadni va unga erishishni usullarini tanlashda yordam beradi hamda oxirgi natijani nazorat qiladi); 6) o'zini-o'zi boshqarish harakatlari (o'qituvchi umumiy maqsadni ko'rsatishda va oxirgi natijani baholashda ishtirok etadi); 7) o'zini o'zi qo'zg'atuvchi harakatlar; 8) o'zini uyushtiruvchi harakatlar. Bulardan ham bilish mumkinki, pedagogik texnologiyalarni qo'llash talabalardagi mavjud bo'lgan intilish, istak- xohish, qobiliyat, qiziqishlarini yuzaga chiqishida ham muhimdir. Shaxsni shakllanish jarayonida faoliyatni ta'lim turi muhim ahamiyatga ega. Bunda o'qituvchi-talaba munosabatlari asosiy hisoblanadi. Ushbu jarayon talaba shaxsini mustaqil ijodiy harakatlarga o'rgatadi. Talaba shaxsi o'qituvchi tomonidan berilgan hamkorlikdagi yordam usulida o'zidagi imkoniyatlarni ishga solib, berilgan muammo yuzasidan o'z mustaqil fikrini bayon etadi.

Ayniqsa, ijodiy fikrlashning ilk kurtaklarini to'g'ri sug'ora bilish kelajakda kutilgan natijalar beradi. Bu jarayon kichik bog'cha yoshidan, maktab, oliy o'quv yurtlarida amalga oshiriladi. Ijodiy fikr, erkin fikrning to'g'ri yo'naltirilmog'i bilan bog'liqdir.

Kishilarning bilimi, ilmi, amaliy malakalari rivojisiz jamiyat taraqqiyotini tasavvur etib bo'lmaydi. Ta'lim jarayonida yangi innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish ijobiy samara bermoqda. Mashg'ulot mobaynida faqatgina o'qituvchi emas, balki talabalarning faol ishtiroki talab etilmoqda. Birgina Venn diagrammasini qo'llaydigan bo'lsak, bunda talaba faqatgina bugungi mashg'ulotda o'tilgan mavzu bilan emas, balki oldingi o'rganilgan ma'lumotlarni ham takrorlab, o'tilgan mavzu bilan bog'lab yana bir bor mustaxkamlaydi. Mashg'ulot davomida talabalarda tafakkurning mustaqilliligi, ijodiylik taraqiy etib, intellektual salohiyati ortib boradi. Ijodiy tafakkur insonning muayyan maqsadga yo'naltirilgan faoliyatida namoyon bo'luvchi intellektual qobiliyati va imkoniyatidir. U faoliyatda namoyon bo'lish bilan bir qatorda, faoliyatni boshqaradi va uning yuksak samaradorligini ta'minlaydi.

Ma'rifatparvar alloma Abdulla Avloniy inson aql-zakovati va ma'naviy

kamoloti xususida quyidagicha fikr yuritgan: “Ilm dunyoning izzati, oxiratning sharofatidir. Ilm inson uchun g‘oyat muqaddas bir fazilatdur, zeroki, ilm bizga o‘z axvolimizni, harakatimizni oyna kabi ko‘rsatur, zexnimizni, fikrimizni, qilich kabi o‘tkir qilur, ilmsiz mevasiz daraxt kapidur”.

Ta’limdagi onglilik va faollik, talabadagi ko‘tarinki kayfiyat, ko‘proq bilishga intilish, mustaqil fikrlash va xulosalar chiqarishga undaydi. O‘qitish jarayonini ko‘rgazmali tashkil etish zarur. Talabaning mashg‘ulot jarayonida ham eshitish, ham ko‘rish va o‘zi ishtirok etishi orqali:

- o‘quv materialini idrok qilish;
- bilimlarni ongli va puxta o‘zlashtirish;
- bilimlarni turmushdagi zaruriyatini anglab yetish;
- diqqatning barqarorlashuvi;
- xotiraning mustaxkamligi kabilarga erishiladi.

Ta’lim jarayonidan asosiy maqsad bu ta’lim oluvchida yetarli darajada bilim, malaka va ko‘nikmalar hosil qilish hisoblanadi. Ta’lim tizimini isloh qilish natijasida:

- yoshlar zamonaviy bilim egallashga;
- mustaqil-ijodiy tafakkur yuritishga
- o‘z-o‘ziga bo‘lgan ishonch hissini mustahkamligiga ega bo‘ladilar.

Inson komilligining mezoni uning o‘qib-uyqanligi, aqliy va axloqiy bilimlari saviyasi va ularni hayotda qo‘llay bilish ko‘nikmasini hosil qilganligi bilan belgilanadi. Yurtimizning ravnaqi yo‘lida, jamiyatimizning ijtimoiy-siyosiy hayotida yoshlarimiz faol ishtirok etishlari uchun eng avvalo ular bilimli, ma’naviyatli va ma’rifatli bo‘lishlari talab etiladi.

Fodalanilgan adabiyotlar:

1.O.Musurmonova. O‘quvchilarnig ma’naviy madaniyatini shakllantirish.

T. “Fan”, 1993)

2. Rahimov S. Abu Ali ibn Sino ta’lim va tarbiya haqida.79-bet.

3. Ibn Sino Falsafiy qissalar. T.:O‘qituvchi. 1963 y

4. G‘oziyev E. Tafakkur psixologiyasi. T.: O‘qituvchi. 1990. 59 b

5. Disterverg A. Izbranniye pedagogicheskiye sochineniY. M.: Uchpedgiz. 1956. S 79